

**ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОРАНІЧНИХ СЮЖЕТІВ
У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО
(НА ПРИКЛАДІ ЦИКЛУ «МУСУЛЬМАНСЬКИЙ РАЙ.
ЛЮБОЩІ ТА РАЮВАННЄ»)**

Пришаш А. А.

*старший викладач кафедри східних мов
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Типовою особливістю вітчизняного та світового літературного процесів є постійна взаємодія та взаємозбагачення різних національних письменств, що зокрема реалізується завдяки такому виду міжлітературних взаємин як запозичення [1, с. 214].

Оскільки національні літератури ідентифікують специфічні маркери соціального та культурного життя народу, у теократичних країнах і країнах, де релігія регулює існування суспільства, твори, написані на клерикальні сюжети, становлять значну частину національної літературної спадщини. У країнах, де офіційною релігією визнано іслам, широко розповсюдженими є коранічні сюжети, що концентруються навколо постаті Мухаммада, членів його родини, героїв епохи раннього ісламу та більш «пізніх» святих [1, с. 272].

Чималу децицію своїх наукових розвідок видатний український орієнталіст Агатангел Кримський присвятив вивченню ісламу як невід'ємної частини мусульманської культури, поширеної у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Зокрема у науковій праці «Історія арабів і арабської літератури світської і духовної» він ґрунтовно проаналізував основи мусульманської релігії, Коран як пам'ятку літератури та вчення про іслам, і особливо зосередився на культовій релігійній постаті Мухаммада [2].

Коло наукових інтересів А. Кримського суттєво відобразилось у його власній літературній творчості: мандрівки країнами Леванту, занурення в роботу з автентичними літературними творами та активна перекладацька діяльність не лише збагатили, а й певною мірою сформували образну систему лірики вченого й письменника.

Цикл «Мусульманський рай. Любощі та раюваннє», що увійшов до збірки екзотичних поезій «Пальмове гілля», на думку С. Абрамовича, є втіленням духу «ісламської естетики» [1, с. 274]. Водночас

відображення релігійного колориту та коранічних сюжетів, що є серцевиною поезій циклу, відбувається крізь призму авторського переосмислення і саморефлексії.

За свідченням самого А. Кримського, в перші роки занять сходознавством Коран здавався йому нудним, однак непомітно для себе вчений полюбив Писання і навіть згодом констатував, що під час прочитання Корану завжди відчуває таке ж задоволення, як і під час читання твору симпатичної та близько знайомої йому людини. Крім цього, адресант зазначав, що в такому аспекті відчуття арабіста дуже схожі до відчуттів віруючого мусульманина [2, с. 161].

Звісно, останнє твердження вченого й митця можна трактувати крізь призму науки, адже мова Корану є основою сучасної арабської літературної мови, а тому її вивчення та аналіз дозволяють зануритись у філологічний вимір, недоступний пересічній людині. Однак тут же спостерігаємо, як знання, отримані зі Священної для мусульман книги, віддзеркалюються у літературній рецепції Агатангела Кримського :

Рече пророк : «Люблю молитись,

Люблю жінок кохати

І знаю третю любов втіху :

Вдихати аромати»,

І от, коли я п'ю повітря

Пахучеє весняне,

Із грудей рветься щирий голос :

«Я ваш, о мусульмани!» [3, с. 54].

Про любов Пророка до жінок та приємних ароматів, а також потребу у молитві (саме у такому порядку) більш детально нам відомо з хадісів про життя Мухаммада. Водночас А. Кримський зауважує, що вчення Мухаммада міститься передусім у Корані, а Коран є першим та найнадійнішим джерелом для вивчення достовірних ідей Пророка [2, с. 256]. У науковому нарисі релігії Мухаммада український орієнталіст змістовно розкриває значення обряду молитви для мусульманина, оскільки молитва (салат) вважається одним із п'яти стовпів, на яких тримається іслам. В цій же частині своєї праці дослідник розмірковує і про стосунки між чоловіком та жінкою. Аналізуючи норми моралі, закріплені в Корані, та приклади із суні, він приходить до висновку, що чоловіку в ісламській культурі досить легко любити різних жінок і при цьому не робити нічого забороненого (харам). Окрему увагу у науковій розвідці орієнталіста приділено вченню про загробне життя та існування пекла і раю. За мусульманськими віруваннями, праведники після смерті потрапляють у рай – розкішний сад, сповнений ароматами плодкових дерев. Учений і поет наголошує на тому, що для мешканців спекотних пустельних регіонів

це становить особливу насолоду, а також зауважує, що в раю на праведників чекатимуть гурії – райські діви [2]. Таким чином, у власній літературній рецепції А. Кримського дещо зміщуються акценти: він крізь призму власного сприйняття згадує про улюблені справи Пророка у порядку, відмінному від хадісу. Між тим тривале перебування на Близькому Сході та активна взаємодія з носіями ісламської культури спонукають сходознавця шукати паралелі у повсякденних речах, тому ліричний герой Кримського приходить до висновку, що в чомусь і він може відчувати себе мусульманином.

Занурення в реалії Леванту стало каталізатором для ліричного героя А. Кримського до саморефлексії у питанні власного існування. Із залученням коранічних образів Агатангел Кримський розмірковує як про сюжети, наповнені сакральним змістом, так і про речі досить буденні – досягнення високої мети і насолоди звичайними людськими втіхами:

«Ти й думать одвикнеш!» –

Воркоче мій розум.

А серце співає:

«Чини, як Мохаммед:

Бували години –

Він янголів слухав;

Бували години –

Гуляв у гаремі» [3, с. 54].

У діалозі між розумом і серцем ліричного героя автор проводить паралель із життям Пророка. Вважається, що всі сури, з яких складається священний Коран, були посланими Аллахом і переданими Мухаммаду янголом Джібраїлем. Таким чином, спілкування з янголами допомагало Пророку виконати його покликання і найвищу мету – привнести в світ релігію Аллаха та розповсюдити її. Водночас паралельно проходило і світське життя Мухаммада, детально змальоване його сучасниками у хадісах. Сімейне життя та побут Пророка ставали прикладом для наслідування його сподвижників, нормою, закріпленою в ісламській моралі і по сьогодні. Паралелізм із життям та місією Пророка в інтерпретації А. Кримського є досить виправданим, адже митець по суті був першовідкривачем орієнту для вітчизняної науки, він першим познайомив багатьох українців з ісламською культурою, зокрема завдяки власній літературній творчості.

Таким чином, на прикладі ліричного циклу Агатангела Кримського «Мусульманський рай. Любощі та раювання» спостерігаємо яскраве втілення процесу взаємозбагачення національних культур. Численні соціальні та наукові контакти вченого й письменника з ісламським

світом знайшли реалізацію в його власній літературній творчості. Ліричний герой А. Кримського виокремлюється з-поміж інших літературних образів у тому числі й завдяки запозиченню та авторському переосмисленню традиційних коранічних сюжетів, які виявились досить близькими самому поету-орієнталісту.

Література:

1. Волков А. Р. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / А. Р. Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 634 с.
2. Кримський А. Ю. Вибрані сходознавчі праці : в 5 т. Т. 1 : Арабістика. Київ : ВД «Стилос», 2007. 432 с.
3. Кримський А. Ю. Пальмове гілля. Екзотичні поезії. Київ : Дніпро, 1971. 371 с.